

คุณค่าและความเชื่อในพิธีกรรมขึ้นท้าวทั้ง 4 ในภาคเหนือ

The value and belief in the ritual of the four gods in the northern region

พระครูโกวิทธรรมวาทิ¹, พระวุฒิชัย แยมรับบุญ², อภิชา สุขจิน³

Phrakrukowitartthawatee¹, Phra Wutthichai Yamrubboon², Aphicha Sukjeen³

วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย¹,

วิทยาลัยสงฆ์แพร่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย²,

วิทยาลัยสงฆ์แพร่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย³

Lumphun Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University¹,

Phrae Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University²,

Phrae Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University³

Corresponding Author Email: yanasophano@gmail.com

Received: Dec 15, 2024

Received in Revised: Dec 30, 2024

Accepted: Jan 01, 2025

บทคัดย่อ

คุณค่าของพิธีขึ้นท้าวทั้ง 4 ของประชาชนในพื้นที่ภาคเหนือมีทั้งหมด 4 ด้าน คือ 1) คุณค่าด้านจิตใจพบว่า พิธีขึ้นท้าวทั้ง 4 ของชุมชนแม่หลาย อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ช่วยก่อให้เกิดความสบายใจ ความมั่นใจสำหรับเจ้าของงาน หรือ ผู้ที่เป็นเจ้าของบ้าน ว่าเมื่อกระทำแล้วจะทำให้การงานที่จะจัดขึ้นมีความเรียบร้อย ไม่มีอุปสรรค เสมือนมีเทพยดามาคอยปกป้องไม่ให้สิ่งใดมารบกวนงานจนงานแล้วเสร็จ 2) คุณค่าด้านสังคม พบว่า เป็นพิธีกรรมที่ช่วยสร้างความสามัคคีให้กับชุมชน เป็นพิธีกรรมที่ช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชนให้อยู่ร่วมกันด้วยความเชื่อเพื่อผูกพันกัน รวมถึงเป็นพิธีที่เปิดโอกาสให้เยาวชนรุ่นใหม่ได้ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับคติความเชื่อและวิถีปฏิบัติของคนในชุมชน 3) คุณค่าด้านพิธีกรรม พบว่า พิธีขึ้นท้าวทั้ง 4 นั้น เป็นพิธีกรรมที่ชุมชนห้วยม้าได้ยึดถือปฏิบัติมาตั้งแต่สมัยอดีต เป็นพิธีที่สอดคล้องกับความเชื่อทางศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ฮินดูในด้านการอัญเชิญเทพยดามาช่วยปกป้องคุ้มครองให้เกิดความเป็นสิริมงคล เป็นจุดเริ่มต้นของการประกอบกุศลพิธี บุญพิธี ทานพิธี และปกิณกะพิธีที่จะจัดขึ้นตามมาภายหลัง รวมถึงเป็นพิธีที่ส่งเสริมความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนและส่งเสริมคุณค่าทางด้านจิตใจได้เป็นอย่างดี และ 4) คุณค่าด้านประเพณีวัฒนธรรม พบว่า พิธีขึ้นท้าวทั้ง 4 เป็นจุดเริ่มต้นของการประกอบกุศลพิธีต่างๆ รวมถึงเป็นพิธีกรรมแรกที่จะต้องปฏิบัติในการประกอบประเพณีต่างๆ ที่ทางชุมชนร่วมกันจัดขึ้น ไม่ว่าจะเป็น

ประเพณีสลากัด ประเพณีสงฆ์น้ำพระธาตุ รวมถึงประเพณีที่จัดขึ้นทั้งในหมู่บ้านและภายในวัด จะต้องมีการบอกกล่าวเทพยดา เจ้าที่เป็นอันดับแรก

คำสำคัญ: คุณค่า, ความเชื่อ, ท้าวท่งสี่

Abstract

There are four components to the northerners' four-god ceremony's significance: 1) Spiritual value: It was discovered that the four-god ceremony of the Mae Lai community, Mueang Phrae district, Phrae province, helped give the event or home owner comfort and confidence that, when carried out, the event would be organized smoothly and without any problems, as if there were gods guarding it from anything interfering with it until it was finished. 2) Social value: It was discovered that the ceremony promoted communal cohesion. In addition to providing the younger generation with an opportunity to study and learn about the customs and beliefs of the community, the ceremony served to bring the people together to live together with kindness and giving. 3) Ritual value: It was discovered that the Huai Ma community has long engaged in the four-god ceremonial. It was a ritual that invited gods to aid guard and bring good fortune, which was in line with Buddhist and Hindu beliefs. The merit-making ceremony, the gifting ceremony, the merit-making ceremony, and the other ceremonies that would be planned later all began there. This includes being a ceremony that effectively promotes spiritual ideals and the community's identity. And 4) Value in terms of custom and culture, it was discovered that the ascension of the four gods is the first ritual that needs to be carried out in a variety of customs that the community organizes collectively, such as the Phra That bathing tradition, the Salak Phat tradition, or customs that are organized in the temple and the village and that must first notify the gods.

Keywords: Value, Belief, Four Gods

บทนำ

ภาคเหนือ ถือเป็นดินแดนที่มีภาษา วัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ โดยในรอบ 1 ปีนั้นทางภาคเหนือจะมีปฏิทินในการปฏิบัติตลอด เช่น เดือนที่ 1 เดือนเกียง (ตุลาคม) มีประเพณีออกพรรษา สลากัด (ตานก้วยสลาก) เดือนที่ 2 เดือนยี่ (พฤศจิกายน) มีประเพณีลอยกระทง (ยี่เป็ง) ทอดผ้าป่า ตั้งธรรมหลวงหรือเทศน์มหาชาติ เดือนที่ 3 เดือนอ้าย (ธันวาคม) มีประเพณีเทศน์มหาชาติ แต่งงาน ฮ้องขวัญข้าว เดือนที่ 4 เดือนสี่ (มกราคม) มีประเพณีทานข้าวใหม่ ขึ้นบ้านใหม่ แต่งงาน ทานหลวงพระเจ้า เดือนที่ 5 เดือนห้า (กุมภาพันธ์) มีประเพณีปอยหลวง ตั้งขานหลวง เดือนที่ 6 เดือนหก (มีนาคม) มีประเพณีทำบุญปอยน้อย บวชนเณร ขึ้นพระธาตุ สมโภชน์พระพุทธรูป เดือนที่ 7 เดือน

เจ็ด (เมษายน) มีประเพณีปีใหม่เมืองหรือสงกรานต์ ประเพณีดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ บวชลูกแก้ว เลี้ยงผีปู่ย่า พิธีสู้ขวัญ สืบชะตาบ้านเมือง เดือนที่ 8 เดือนแปด (พฤษภาคม) มีประเพณีบวชเณร วิชาขบุงชา ไหว้พระธาตุ เข้าอินทขิล เดือนที่ 9 เดือนเก้า (มิถุนายน) มีประเพณีไหว้พระธาตุ เดือนที่ 10 เดือนสิบ (กรกฎาคม) มีประเพณีเข้าพรรษาเดือนที่ 11 เดือนสิบเอ็ด (สิงหาคม) มีประเพณีตานข้าวคนเฒ่าจำศีล เดือนที่ 12 เดือนสิบสอง (กันยายน) มีประเพณีตานสลากภัตจากะข้าว (อุทิศถึงผู้ตาย) โดยก่อนที่จะมีการประกอบพิธีต่างๆในภาคเหนือ นั้น ตามความเชื่อของคนในสมัยโบราณ เชื่อว่าทุกสรรพสิ่งล้วนมีเทพดาคอยปกป้องอยู่ ดังนั้นในการจะลงมือทำอะไร หรือในวันมงคลต่าง ๆ ย่อมมีการประกอบพิธีบวงสรวงเทพต่าง ๆ เป็นอันดับแรก เพื่อความเป็นสิริมงคลในชีวิต หรือที่เรียกว่า “พิธีขึ้นท้าวทั้ง 4” (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่, 2548: 1)

ท้าวทั้งสี่ (ตัวตังสี่) เป็นเทพดาตามความเชื่อของชาวล้านนา ที่เชื่อว่าเป็นพื้นที่หนึ่ง ๆ ไม่ว่าจะบ้าน ที่นา ที่ทำมาหากิน จะมีเทพดาอารักษ์ 4 องค์ คอยดูแลปกป้องรักษาพื้นที่ไว้ให้แคล้วคลาดจากสิ่งไม่ดี และภัยอันตราย ตามตำนาน ท้าวทั้งสี่ ก็คือ “ท้าวจตุโลกบาล” เทพดาที่คอยอารักษ์เขาเขา พระสุเมรุทั้งสี่ทิศบนสรวงสวรรค์ ทำหน้าที่รักษาเขาพระสุเมรุจากอันตรายอันวอดความสุขสงบให้กับเทวดาที่อยู่ภายในเขา เปรียบได้กับการเป็นเทพดาปกป้องรักษากันของผู้อยู่อาศัยนั่นเอง การบูชาท้าวทั้งสี่ หรือการขึ้นตัวตังสี่ ชาวล้านนานิยมบูชาในวันปากปี (16 เมษายน หรือช่วงสงกรานต์) หรือวันสำคัญ เช่น งานขึ้นบ้านใหม่ งานปอย (งานมงคลต่าง ๆ) เพราะเชื่อว่าเป็นการเชิญท้าวทั้งสี่เสด็จลงมาจากสวรรค์เพื่อมาปกป้องรักษาคคนในบ้าน สิ่งของสำคัญที่ต้องจัดเตรียมในการบูชาท้าวทั้งสี่ (ภูเดชแสน, 2555) ประกอบด้วย “หอบประสาธเสาเดียว” คือเสาไม้สูงประมาณหนึ่งเมตรกว่า ๆ ตีไม้ไขว้เป็นกากบาท 4 ทิศ และยอดด้านบนอีก 1 ทิศ ปลายไม้ติดแผ่นไม้เพื่อใช้เป็นทิวาง “สะตวง” มีทั้งหมด 6 อัน ด้านในสะตวงบรรจุเครื่องสักการะ ประกอบด้วย เมี่ยง หมาก บุหรี่ อาหารคาวหวาน เช่น ข้าวเหนียว ขนม ดอกไม้ มุมของสะตวงปัก “ตุงซ่อ” (ธงสามเหลี่ยม) เพื่อเป็นสัญลักษณ์ในการบูชา โดยมีทั้งหมด 6 สี ได้แก่ ตุงสีเขียว บูชาพระอินทร์วางไว้ยอดบนสุดของสะตวง ตุงสีแดงวางไว้ทิศใต้ ตุงสีฟ้า วางไว้ทิศตะวันออก ตุงสีดำนวางไว้ทิศตะวันตก ตุงสีเทาวางไว้ทิศเหนือ และตุงสีขาวบูชาพระแม่ธรณีวางโคนเสาบนพื้นดินด้านล่าง หลังจากเตรียมเครื่องสักการะเรียบร้อยแล้ว พ่ออาจารย์ หรือพ่อหนาน หรือผู้ประกอบพิธีประจำหมู่บ้าน (ที่ได้รับเชิญมา) ก็จะเริ่มพิธีโดยการนำกระทงไปวาง จากนั้นทำพิธีท่องบทสวดบูชาเทวดา บูชาพระแม่ธรณีแลท้าวทั้งสี่เป็นการอัญเชิญท่านลงมา พิธีขึ้นท้าวทั้ง 4 จึงเป็นพิธีที่ชาวพุทธในภาคเหนือต่างได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาอย่างยาวนาน มีความผูกพันกับวิถีชีวิตของชาวพุทธมาตลอด และเป็นพิธีที่จะขาดไม่ได้ เมื่อจะกระทำงานมงคลในบ้านเรือน หมู่บ้าน สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับการอัญเชิญท้าวทั้ง 4 ให้มาช่วยปกป้องรักษา

คุณค่าด้านจิตใจ

จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับคุณค่าของพิธีขึ้นท้าวทั้ง 4 ของประชาชนในชุมชนห้วยม้า อำเภอ

เมืองแพร่ จังหวัดแพร่ พบว่า การประกอบพิธีขึ้นท้าวทั้ง 4 ถือเป็นพิธีกรรมที่ช่วยเสริมสร้างความมั่นใจในการจัดงานมงคลให้กับเจ้าภาพ หรือผู้ที่เป็นเจ้าของงาน เนื่องจากเป็นเสมือนการบอกกล่าวกับเทพดาผู้ปกปักรักษาบ้านเรือน ให้รับทราบเกี่ยวกับงานมงคลหรืองานบุญที่ได้จัดขึ้นให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ไม่มีอุปสรรค เป็นเสมือนการสร้างขวัญกำลังใจและความมั่นใจในการจัดเตรียมงานจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี การประกอบพิธีดังกล่าวก่อนที่จะมีงานมงคลเกิดขึ้นนั้น ถือเป็นเริ่มต้นแห่งการประกอบกุศลกรรม เริ่มต้นจากการให้ทาน รักษาศีล และการเจริญภาวนา ตามหลักแห่งบุญกิริยาวัตถุ 3 ฉะนั้น ความเชื่อของชุมชนห้วยม้านั้น สิ่งที่จะต้องทำเป็นอันดับแรก ก็คือ การให้ปู่อาจารย์ประกอบพิธีขึ้นท้าวทั้ง 4 ก่อนที่จะมีพิธีอื่นๆภายหลัง ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่า ในการจัดงานมงคลไม่ว่าจะเป็นปลูกบ้านใหม่ ขึ้นบ้านใหม่ งานบวช งานแต่งงาน จะต้องมีการขึ้นท้าวทั้ง 4 ก่อนทั้งสิ้น หากงานไหนไม่มีพิธีดังกล่าว ทางเจ้าภาพก็จะเกิดความไม่มั่นใจ เสมือนขาดอะไรไป ดังนั้นพิธีขึ้นท้าวทั้ง 4 จึงเป็นหนึ่งในพิธีกรรมที่สำคัญและมีมาควบคู่กับการสร้างบ้านแปงเมืองมาตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกลุ่มผู้สูงอายุ หรือผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน ที่จะให้ความสำคัญกับเรื่องนี้เป็นอย่างมาก จึงมักจะสอนลูกหลานให้ประกอบพิธีทุกครั้งก่อนที่จะมีงานมงคล โดยมีปู่อาจารย์ที่จะมาประกอบพิธีกรรมอันเนื่องการอัญเชิญท้าวทั้ง 4 มาช่วยปกปักรักษางานให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และมีผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนทำหน้าที่จัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในพิธี นอกจากนี้ การประกอบพิธีขึ้นท้าวทั้ง 4 นี้ช่วยสร้างขวัญกำลังใจในการทำงาน เมื่อทำแล้วทำให้เกิดความสบายใจ รู้สึกว่าได้รับการปกป้องคุ้มครองจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เสริมสร้างความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต และมีกำลังใจในการดำเนินชีวิต กล่าวได้ว่า พิธีขึ้นท้าวทั้ง 4 ของชุมชนแม่หล่าย อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ช่วยก่อให้เกิดความสบายใจ ความมั่นใจสำหรับเจ้าของงาน หรือ ผู้ที่เป็นเจ้าของบ้าน ว่าเมื่อกระทำแล้วจะทำให้การงานที่จะจัดขึ้นมีความเรียบร้อย ไม่มีอุปสรรค เสมือนมีเทพยดามาคอยปกป้องไม่ให้มีสิ่งใดมารบกวนงานจนงานแล้วเสร็จ (คมเนตร เชษฐพัฒนวนิช, 2540)

คุณค่าด้านสังคม

จากการสัมภาษณ์พบว่า พิธีขึ้นท้าวทั้ง 4 นอกจากจะทำให้เจ้าภาพ เจ้าของบ้านเรือนมีความมั่นใจและสบายใจว่างานที่จะจัดขึ้นนั้นจะต้องสำเร็จแล้ว คุณค่าที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือคุณค่าในด้านสังคม กล่าวคือ เป็นพิธีกรรมที่ช่วยสร้างความสามัคคีภายในชุมชนได้เป็นอย่างดีอีกพิธีกรรมหนึ่ง เนื่องจาก การจัดเตรียมวัสดุเครื่องเช่น บวงสรวงต่างๆ ค่อนข้างที่จะมีความละเอียดทำให้จะต้องอาศัยความร่วมมือจากเพื่อนบ้าน หรือในชุมชนในการจัดเตรียม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชุมชนห้วยม้าที่อยู่ร่วมกันด้วยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ 43 แบ่งปันซึ่งกันและกัน เมื่อบ้านไหนมีงานไม่ว่าจะเป็นงานมงคลหรืออวมงคล ก็จะมีคนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เกิดความเชื่อมสัมพันธ์อันดีในชุมชน รวมถึงได้มีการพบปะแลกเปลี่ยน เรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับการประกอบพิธีขึ้นท้าวทั้ง 4 โดยเฉพาะกลุ่มคนสมัยใหม่ในชุมชน ที่ค่อนข้างจะมีความห่างเหินกับพิธีกรรมพื้นบ้านที่บรรพบุรุษได้สืบทอดมา

ตั้งแต่สมัยอดีต การประกอบพิธีกรรมขึ้นท้าวทั้ง 4 จึงเป็นเสมือนการถ่ายทอดภูมิปัญญาของบรรพบุรุษให้กับเยาวชนได้ซึมซับและเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งในเรื่องของการจัดหาวัสดุเครื่องเช่น บวงสรวง การจัดทำสะตอง หรือกระทงสำหรับใส่เครื่องเช่น รวมถึงคติความเชื่อของการประกอบพิธีกรรมดังกล่าว ซึ่งจะก่อให้เกิดการเรียนรู้และสืบทอดต่อไปในอนาคต นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์ยังพบว่า พิธีขึ้นท้าวทั้ง 4 ยังก่อให้เกิดความเข้มแข็งให้กับชุมชนห้วยม้าในด้านความใกล้ชิดของผู้คนในชุมชน ที่จะร่วมด้วยช่วยกัน และช่วยเหลือกัน และเป็นพิธีกรรมที่เป็นเสมือนสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจคนในชุมชนได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

สรุปได้ว่า การประกอบพิธีขึ้นท้าวทั้ง 4 ของชุมชนห้วยม้า อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ก่อให้เกิดคุณค่าด้านสังคมคือ เป็นพิธีกรรมที่ช่วยสร้างความสามัคคีให้กับชุมชน เป็นพิธีกรรมที่ช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชนให้อยู่ร่วมกันด้วยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน รวมถึงเป็นพิธีที่เปิดโอกาสให้เยาวชนรุ่นใหม่ได้ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับคติความเชื่อและวิถีปฏิบัติของคนในชุมชน ที่ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น

คุณค่าด้านพิธีกรรม

คุณค่าด้านพิธีกรรมของการประกอบพิธีขึ้นท้าวทั้ง 4 นั้น เป็นพิธีที่ชุมชนตำบลห้วยม้าให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกก่อนการเริ่มต้นงานมงคลต่างๆ เป็นพิธีกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อ ความศรัทธาในท้าวทั้ง 4 ซึ่งเป็นผู้ปกครองบ้านเรือนและอำนวยความสะดวกให้ผู้ที่อยู่อาศัยมีความสุข ความเจริญ⁴⁷ พิธีดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชน และวิถีปฏิบัติที่ได้สืบทอดกันมา แม้จะไม่ใช่พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาโดยตรงแต่ก็เป็นพิธีกรรมที่มีความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาอยู่บ้าง ในด้านการอัญเชิญเทพยดาที่ทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนาในแต่ละทิศมาช่วยดูแลผู้การงานที่จะจัดขึ้น ซึ่งในแง่พิธีกรรมแล้ว จะมีการทำพิธีบวงสรวงท้าวทั้งสี่ทุกครั้งที่จะประกอบพิธีมงคล อย่างงานเฉลิมฉลองศาสนสถาน เคหะสถาน และงานมงคลทั่วไป ซึ่งจะต้องมีการทำปราสาทหรือแท่นท้าวทั้งสี่ โดยปักเสาสูงประมาณหนึ่งเมตรครึ่งแล้วมีไม้สองท่อนยาวประมาณ 1 เมตร มาตอกตะปูให้วางกันและยื่นปลายไปในทิศทั้งสี่ ที่ปลายของไม้และหลักนั้น ให้หาชิ้นไม้กว้างยาวประมาณหนึ่งคืบมาตีแปะไว้ ให้จัดสะตองเครื่องสี่ คือกระเบะกาบ กล้วยบรรจุเครื่องสังเวยต่างๆ กระเบะละสี่ชุด จำนวน 6 สะตอง นำสะตองดังกล่าว ไปวางไว้ที่ยอดเสา กับปลายไม้ทั้งสี่ทิศ และวางไว้ที่โคนเสาอีกหนึ่งกระเบะ เครื่องบูชาดังกล่าวถือว่า กระเบะที่อยู่บนยอดเสานั้น จัดไว้สังเวยแก่พระอินทร์ ที่ปลายไม้ทั้งสี่ทิศนั้นเป็นกระทงเครื่องสังเวยมหาราชทั้งสี่พระองค์ ตามทิศที่ท่านนั้นๆดูแลอยู่ และกระเบะที่โคนเสานั้นถือว่าเป็นเครื่องบูชาแก่พระแม่ธรณี (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2552) ทั้งนี้ อาจารย์ประกอบพิธีจะไปอ่านโองการสังเวยท้าวทั้งสี่ก่อนการมงคล เช่น หากจะจัดงานในตอนเช้า ก็จะไปประกอบพิธีในตอนเย็นของวันก่อนหน้านั้น ถ้าจัดงานในตอนสายหรือตอนบ่ายก็จะไปประกอบพิธีในตอนเช้าของวันงานนั้น พิธีขึ้นท้าวทั้ง 4 ถือเป็นพิธีมงคล ที่มีคุณค่าในด้านความเชื่อ ทำให้เจ้าของบ้านเรือนหรือเจ้าของงานเกิดความสบายใจและมั่นใจ

ว่างานมงคลที่กำลังจะเกิดขึ้นนั้นไม่มีอุปสรรค49 และพิธีกรรมนี้ก็จะช่วยให้เกิดคุณค่าในด้านการเรียนรู้ การถ่ายทอดภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมด้านพิธีกรรมแก่เยาวชนรุ่นใหม่ ให้สามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง แม้ว่าในแง่ของผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นจะไม่สามารถวัดได้อย่างเป็นรูปธรรม แต่ผลที่เกิดขึ้นก็ถือเป็น การสร้างความสบายใจแก่ผู้ประกอบพิธีและเจ้าของงานในระดับหนึ่ง โดยอาศัยคติความเชื่อที่ได้รับ การปลูกฝังจากบรรพบุรุษว่า พิธีกรรมนี้เป็นพิธีมงคล ไม่ได้เป็นพิธีกรรมที่สร้างความเสียหายใด ๆ กับ เจ้าของงาน

สรุปได้ว่า พิธีขึ้นท้าวทั้ง 4 นั้น เป็นพิธีกรรมที่ชุมชนห้วยม้าได้ยึดถือปฏิบัติมาตั้งแต่สมัยอดีต เป็นพิธีที่สอดคล้องกับความเชื่อทางศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ฮินดูในด้านการอัญเชิญเทพดา มาช่วยปกป้องคุ้มครองให้เกิดความเป็นสิริมงคล เป็นจุดเริ่มต้นของการประกอบกุศลพิธีบุญพิธี ทานพิธี และปณิเคราะห์พิธีที่จะจัดขึ้นตามมาภายหลัง รวมถึงเป็นพิธีที่ส่งเสริมความเป็นอัตลักษณ์ของ ชุมชนและส่งเสริมคุณค่าทางด้านจิตใจได้เป็นอย่างดี

คุณค่าด้านประเพณีวัฒนธรรม

จากการสัมภาษณ์พบว่า การจัดพิธีกรรมในสมัยโบราณ นิยมกระทำตามความเชื่อ โดยมีความเชื่อว่า หากกระทำถูกต้องแล้วจะนำความสุขและความเป็นสิริมงคลมาให้แก่ตนเอง ครอบครัว และวงศ์ตระกูลปัจจุบันยังคงยึดถือสืบทอดต่อ ๆ กันมา เป็นการรักษาเอกลักษณ์ของความเป็นไทยและ เป็นการเชื่อมโยงในเรื่องความเชื่อของคนในชาติที่มีความหลากหลายผสมผสานกัน พิธีกรรมที่คนไทย ยึดถือปฏิบัติในโอกาสต่าง ๆ นั้น บางอย่างเป็นความเชื่อดั้งเดิมของท้องถิ่น บางอย่างเป็นความเชื่อ เนื่องมาจากหลักปฏิบัติทางศาสนา ไม่ว่าจะเป็นศาสนาพุทธศาสนาพราหมณ์-ฮินดู หรือศาสนาอื่นพิธี ขึ้นท้าวทั้ง 4 ของชุมชนห้วยม้าก็เช่นกัน แม้ว่าจะไม่ใช่พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาโดยตรง แต่ก็ เป็นพิธีกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนา และยังคงมีการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน การประกอบพิธีขึ้นท้าวทั้ง 4 ดังที่กล่าวในประเด็นก่อนหน้านี้แล้วว่า เป็นจุดเริ่มต้นของการประกอบ กุศลพิธีต่าง ๆ 52 รวมถึงเป็นพิธีกรรมแรกที่จะต้องปฏิบัติในการประกอบประเพณีต่างๆ ที่ทางชุมชน ร่วมกันจัดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นประเพณีสลากภัต ประเพณีสงกรานต์พระธาตุ รวมถึงประเพณีที่จัดขึ้นทั้งใน หมู่บ้านและภายในวัด จะต้องมีการบอกกล่าวเทพดา เจ้าที่ เป็นอันดับแรก53 ซึ่งแสดงให้เห็นถึง ความสำคัญและวิถีปฏิบัติของชุมชนได้เป็นอย่างดี

สรุป

ประเทศไทยนั้นพิธีกรรมทางพุทธศาสนามีวัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ที่ปฏิบัติสืบทอดกัน มาแต่โบราณ เช่น พิธีกรรมทางศาสนาพุทธ ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธกับพราหมณ์ อย่างแยกแยะไม่ได้ ผู้นำในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของท้องถิ่นตามภาคต่าง ๆ ของประเทศ ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ชุมชนให้ความนับถือเมื่อมีการจัดพิธีดังกล่าวขึ้น คนในชุมชนที่มาร่วมพิธีจะเกิด ความรักความสามัคคีมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นการสร้างความเจริญรุ่งเรือง

และสร้างความเป็นปึกแผ่นแก่ชุมชนอย่างดียิ่ง ปัจจุบันพิธีกรรมแบบโบราณกำลังเลือนหายไป ซึ่งคนสมัยใหม่มักจะละเลย แม้จะมีการนำมาปฏิบัติอยู่บ้างแต่ยังขาดความรู้ความเข้าใจขั้นตอนในเรื่อง พิธีกรรมต่าง ๆ จึงทำให้มีการปฏิบัติอย่างไม่ถูกต้องขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย หากไม่มีการ อนุรักษ์และสืบทอดอาจทำให้พิธีกรรมหรือวัฒนธรรมและประเพณีที่ดีงามมีความเสื่อมถอยไปเรื่อย ๆ จนในที่สุดจะเลือนหายไปตามกาลเวลา พิธีกรรมและความเชื่อต่าง ๆ ถ้าสังเกตให้ดีจะมีปรากฏให้พบ เห็นในชีวิตประจำวันมากมาย ตั้งแต่เช้าตรู่เริ่มต้นวันใหม่ของการดำเนินชีวิตของคนในสังคมแต่ละวันซึ่ง พิธีกรรมและความเชื่อที่ได้ปฏิบัติกันอยู่นั้น เราอาจทราบหรือไม่สามารถจะทราบได้ว่ามีความเป็นมา อย่างไร ทำไมจึงต้องมี และจุดเริ่มต้นแหล่งที่มา สำหรับพิธีขึ้นท้าวทั้ง 4 นั้น จากการศึกษาทำให้ทราบว่า บทบาทท้าวทั้ง 4 หรือท้าวจตุโลกบาลมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตและความเชื่อของชุมชนห้วยม้า อำเภอมะนัง จังหวัดแพร่ เป็นอย่างมาก สามารถสร้างขวัญและกำลังใจ เป็นแรงผลักดันให้ผู้เชื่อถือ เกิดความมั่นใจในการที่จะฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น ความเชื่อเรื่องท้าวทั้ง 4 ยังเป็น กระบวนหนึ่งที่สามารถควบคุมสังคมให้ประพฤติปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน โดยมีความเชื่อ และจุดประสงค์เหมือนกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นกระบวนกรขัดเกลาสมาชิกในสังคมได้ดีทางหนึ่ง รวมถึงคุณค่าทางจิตใจ สังคม พิธีกรรม และวัฒนธรรมประเพณี เพราะพิธีกรรมดังกล่าวได้เน้น ถึง ธรรมเนียมปฏิบัติที่สามารถนำมาประยุกต์กับการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี สอนให้คน มีความเสียสละช่วยเหลือต่อส่วนรวม และอยู่ร่วมกันด้วยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันกันอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2552). *พิธีกรรมและประเพณี*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- คมเนตร เชษฐพัฒนวนิช. (2540). *ความเชื่อพื้นบ้านล้านนา*. สถาบันวิจัยทางสังคม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์เมือง.
- ภูเดช แสนสา. (2555). *เมืองสอง*. เชียงราย : สำนักพิมพ์ล้านนา.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่. (2548). *ปริศนาธรรมในพิธีกรรมล้านนา*. เชียงใหม่: ธาราทอง
การพิมพ์.